

Deel I : wat is het?

Van alle tijden en toch ...

Recent is er verhoogde aandacht voor zogenaamde 'nieuw-samengestelde gezinnen' (NSG). Nochtans zijn NSG van alle tijden. Zo is het lange tijd gebruikelijk geweest dat een weduenaar met kinderen opnieuw huwde om de zorg voor zijn kinderen te delen en te verzekeren. Maar waar NSG vroeger eerder 'uit noodzaak' ontstonden, zijn ze nu veeleer het gevolg van een 'keuze': het zijn 'zelf'-samengestelde gezinnen. En net het idee van keuze roept maatschappelijke vragen op, net zoals bij apart wonende ouders.

We gaan na wat ouders en kinderen met een NSG doen. Want apart wonende ouders en NSG zijn 'stoorzenders' die kinderen en gezinnen nopen 'anders te zijn' dan 'gewone' kinderen en 'gewone' gezinnen. De manier waarop in onze cultuur over gezinnen gedacht wordt, heeft een belangrijke impact op het leven van kinderen in gezinnen, ook van kinderen die in twee gezinnen leven. Dat is de kern van de zaak en dus is het maatschappelijk relevant om toch even stil te staan bij NSG.

Kinderen en gezinnen in transitie als leidende gedachte

In procesonderzoek over gezintransities (overgangssituaties), vooral scheidingsonderzoek, vinden we relevante gegevens ook voor NSG. Zo weten we dat blijvend ouderconflict over de kinderen of conflicten waarin de kinderen zich gevangen voelen een negatief effect hebben op het welzijn van kinderen. Conflict en wedijver tussen bijvoorbeeld moeder en stiefmoeder kan ervoor zorgen dat de kinderen het moeilijk hebben.

Zo weten we dat kinderen positievere gevoelens hebben wanneer ze actief betekenis kunnen verlenen en communiceren met hun ouders over de problemen die ontstaan door de transitie. Het is belangrijk dat kinderen voldoende voorbereid worden op de transitie met een duidelijke, niet beschuldigende uitleg zodat ze in het NSG voldoende betekenis kunnen geven aan wat er precies met hun gezin gebeurt. Een goede uitleg over wat er wel en niet zal veranderen, en welke rol alle betrokkenen wel of niet zullen vervullen helpt kinderen om alles een plaats te geven. Het benoemen van wat verandert en erover praten, stelt iedereen in staat om zijn of haar plaats te vinden binnen het NSG.

We weten ook dat wanneer kinderen het gevoel hebben ertoe te doen in het hoofd en het hart van hun beide ouders, ze dan beter met de gezintransitie omkunt. Als ze - in de mate van het mogelijke - betrokken worden bij de reorganisatie van het gezin, of althans als er met hen rekening wordt gehouden, dan krijgen ze het gevoel dat ze meetellen.

De moeilijke combinatie tussen partnerschap en ouderschap speelt NSG parten. Het is lastig om je partnerschap te ontwikkelen –hetgeen veel tijd en energie vraagt- terwijl je ouder bent en dat in aanwezigheid van de kinderen – die eveneens veel tijd vragen.

Dat betekent dat de ontwikkeling van de relatie tussen 'stief'ouder en 'stief'kind -de 'stief'relatie- niet vanzelfsprekend is. Een hechte relatie is goed voor het welzijn van alle betrokkenen. Niets overhaasten en langzaam een warme, betrokken relatie opbouwen is dan ook de boodschap. Vooral het echte 'ouderen', het opvoeden kan best aan de biologische ouder worden overgelaten waarbij de stiefouder geleidelijk aan meer invloed krijgt.

Samen een NSG worden ...

Het 'zich voelen als een gezin' vraagt tijd en inspanning van alle betrokkenen. Zowel ouders als kinderen moeten een ander beeld van ouderschap ontwikkelen dan dat wat ze voorheen kenden en geen onrealistische verwachtingen koesteren.

Drie factoren blijken belangrijk in de vorming van NSG: het goed beheren van grenzen, een gevoel van solidariteit naar elkaar en voldoende aanpassingsvermogen. De grenzen binnen het NSG en tussen het NSG en de buitenwereld vragen een goed 'beheer'. Zo moet er goed onderhandeld worden over het heen en weer gaan van de verschillende leden van het ene gezin naar het andere. Maar ook binnen het NSG is het belangrijk dat iedereen zijn eigenheid en eigen ruimte kan behouden.

Naast heel wat tegenstrijdige gevoelens is er ook een gevoel van solidariteit want de meeste gezinnen beginnen met optimisme aan de nieuwe fase. Zij willen dat het lukt als een gezin, en dat gevoel doet reeds wonderen.

Flexibiliteit is noodzakelijk. Alle leden van een NSG gaan voor een gemeenschappelijke toekomst. Maar ze hebben een verschillend verleden, een andere geschiedenis en de integratie van de verschillende geschiedenissen vraagt aanpassingsvermogen, van allen.

Invloed stopt niet aan de grenzen van het gezin

Uit het weinige onderzoek dat reeds uitgevoerd werd rond hoe NSG zich vormen, weten we één ding met zekerheid: er bestaat niet één juiste weg naar een NSG. Kennis over elkaar, respect voor diversiteit en erkenning van de variëteit aan gezinssituaties als maatschappelijke realiteit die door alle betrokkenen op een eigen manier wordt beleefd is dan ook belangrijk. Zo kan er een diversiteit aan 'gewone', 'gelukkige' gezinnen bestaan

Deel II : Wat kunnen ouders en kinderen doen?

Wie willen, kunnen en mogen we zijn voor elkaar?

In een NSG heeft men nieuwe dingen te doen, die anders zijn dan in een oorspronkelijk gezin. Wat in het oorspronkelijk gezin evident was, is dat niet meer in een NSG. In een NSG neemt men best tijd om het te hebben over de onderlinge verhoudingen, over wie willen, kunnen en mogen we voor elkaar zijn. De omgang wordt prettiger wanneer alle betrokkenen het gevoel hebben dat er met ieders bekommernissen wordt rekening gehouden. Waar in het oorspronkelijk gezin meestal niet echt onderhandeld werd over de onderlinge verhoudingen kan dit een NSG wel. Het is belangrijk te weten dat dit mag en kan.

De praktijk toont dat nieuwe gezinnen zich op de meest verschillende manieren organiseren. Soms neemt de stiefouder veel verantwoordelijkheid op t.a.v. de kinderen van de partner, soms weinig. Soms doet de ouder veel dingen alleen met zijn/haar kinderen, soms gebeurt bijna alles samen. Soms laten de kinderen de nieuwe partner toe als een bijkomende ouder, soms ook niet. Soms doen de kinderen veel activiteiten samen met een broer/zus gevoel, soms niet.

We zien dat elk vorm goed kan werken. Het besef als NSG te mogen kiezen en niet te moeten beantwoorden aan één model is de sleutel naar prettigere relaties.

- **Sprekend over wie willen we zijn voor elkaar**

Bij ouders leven er vragen. *Wie zou ik willen dat mijn nieuwe partner is t.a.v. mijn kinderen? Hoe zou ik willen dat mijn kinderen zich opstellen t.a.v. mijn nieuwe partner? Hoe zou ik willen dat mijn kinderen omgaan met de kinderen van mijn partner?*

Bij stiefouders leven er vragen. *Wie wil ik zijn voor de kinderen van mijn partner? Wat zie ik mij op te nemen en wat niet? Hoe wil ik dat de kinderen van mijn partner zich opstellen t.a.v. van mij?*

Bij kinderen leven er vragen, met of zonder woorden, afhankelijk van de leeftijd. *Wie wil ik zijn voor mijn ouder? Wie wil ik zijn voor de stiefouder? Wie wil ik zijn voor de eventuele kinderen van de stiefouder?*

Allemaal zeer waardevolle vragen die het NSG best met elkaar bespreekt. Dan wordt duidelijker wat ieders verwachting is. Dan kan ieder kiezen om al dan niet te beantwoorden aan die verwachting. Wanneer er niet over gesproken wordt dan zal er meer gehandeld worden vanuit intuïtie of vanuit een opvatting over hoe we denken ons te moeten gedragen.

Meningsverschillen met ruzie nadien geven dikwijls de gelegenheid om te spreken met elkaar. In een ruzie maken we duidelijk wat we van de ander verwachten, en we zeggen het met woorden. Via conflicten kunnen de posities tegenover elkaar wat duidelijker worden. Conflicten zijn een kans om mekaar te vinden en moeten dus niet voorkomen worden.

Het blijft elke dag opnieuw zoeken en dit is niet eenvoudig. Het vraagt moed om telkens opnieuw 'wie we zijn voor elkaar' bespreekbaar te houden. Het vraagt moed om meningsverschillen en conflicten als een kans te blijven bekijken.

- **Sprekten over wie kunnen we zijn voor elkaar**

Als de verwachtingen duidelijk zijn kan een periode volgen waarin de uitgesproken verwachtingen in de praktijk worden omgezet. Iedereen kan in de dagelijkse realiteit ondervinden wat wel en niet mogelijk is. Men doet dingen apart en samen en zo ondervindt met wat leuk en minder leuk is. Er ontstaan meningsverschillen en conflicten, iedereen merkt voor zichzelf waar hij/zij zich prettig of ambetant bij voelt. Deze ervaringen zijn nu net belangrijk en kunnen onderwerp van gesprek en bijsturing worden.

Uit gesprekken met kinderen, ouders en stiefouders blijkt dat het voor sommige gezinnen voldoende is dat er met de stiefouder een beleefde, afstandelijke relatie is. Andere gezinnen vormen dan weer heel hechte relaties, waarbij de stiefouder een vertrouwensfiguur wordt voor de kinderen van de partner. De levenskwaliteit blijkt samen te hangen met het gevoel dat er onderhandeld is over hoe men zich dan zal verhouden t.a.v. elkaar. Het gevoel van invloed te hebben en te ondervinden dat er rekening is gehouden met wat men belangrijk vindt is bepalend. En in mindere mate of nu gaat om hechte verhoudingen dan wel afstandelijke verhoudingen.

- **Sprekten over wie mogen we zijn voor elkaar**

Elke ouder heeft zijn/haar idee en verwachtingen over hoe het kind zich gedraagt en opstelt in het andere gezin. Het zijn de kinderen die in twee gezinnen leven en zij zullen ook rekening moeten kunnen houden met de verwachtingen op dit vlak vanuit de andere ouder.

Hier kunnen en mogen over spreken is voor kinderen belangrijk. Even belangrijk is dat kinderen ondervinden dat er kan gezocht worden naar manieren om soepel te bewegen tussen twee gezinnen. Als ouders bereid zijn om samen met hun kind mee te zoeken naar manieren om op beide plaatsen aan de verwachtingen te kunnen beantwoorden is helpend voor kind en ouder.

Naast de ouder-kind relatie is er ook de ouderrelatie tussen de oorspronkelijke ouders. Ouders hebben een bepaalde verstandhouding met de andere ouder. Soms lukt het om goed samen te werken met de andere ouder en soms niet. Soms is er in partnersgeschiedenis teveel gebeurd om nog goed te kunnen samenwerken.

Uiteraard is het voor het kind comfortabel als ouders met elkaar de dingen kunnen regelen. Als het lukt om samen te werken dan kunnen de zaken die de kinderen vertellen over hun andere 'thuis' besproken worden met de andere ouder. Als het niet lukt om samen te werken is het misschien beter om dit niet te doen.

Dan kan je als ouder je kind helpen om zelf het gesprek aan te gaan met de andere ouder.

Kinderen onderschatten immers vaak het feit dat ze invloed hebben op hun ouders of ze vrezen een ouder te kwetsen door over 'het andere gezin' te spreken. Je kind stimuleren om dit wel te doen kan er voor zorgen dat het kind zijn eigen invloed beseft. Zolang kinderen niet zelf spreken met de andere ouder over de zaken die hen bezig houden dan kan de indruk ontstaan dat het gaat over de jouw mening is en niet die van je kind. Het kan een goede manier van handelen zijn want de meeste ouders zijn gevoelig voor wat hun kinderen hen zelf zeggen. Dus in plaats van te blijven investeren in moeilijke gesprekken tussen ouders kan het waardevol zijn om te investeren in het ondersteunen van je kind om het gesprek met de andere ouder aan te gaan. Zo geef je ruimte.

Soms regelen de dingen zich in een NSG zonder al te veel te praten over het NSG en verloopt het vlot. Dat kan betekenen dat mens zonder al te veel woorden toch aanvoelt wat de verwachtingen bij de ander zijn. Als die dan wat overeenstemmen is er niet al te veel gesprek nodig. Of soms is de start van het NSG vlot maar komt er nadien gehakketak. Allemaal normaal en telkens een kans om te beginnen praten.